

*Клименко Ольга Анатоліївна,
ад'юнкт кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВУ У СФЕРІ НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ЗА КОРДОНОМ

В умовах сьогодення, коли тисячі й тисячі громадян, завдяки психологічним маніпуляціям і різноманітним злочинним схемам (технологіям), наражаються на небезпеку бути ошуканими в різних сферах суспільного життя - будівництві, медицині, торгівлі, підприємстві, фінансуванні тощо - особливого значення набувають питання запобігання різноманітним проявам шахрайства. Одним з найбільш прибуткових видів шахрайства при цьому є те, що вчиняється у сфері надання туристичних послуг, а отже запобігання йому повинно бути одним з

пріоритетних напрямів у кримінологічній політики для кожної цивілізованої держави світу. За даними звіту «Kroll Global Fraud» шахрайство в світі у секторі транспорту, відпочинку і туризму (20 %) у 2015 р. перевищувало показники щодо інших злочинів - викрадення активів чи акцій (17 %) та корупції й підкупу (15 %), при цьому найбільш поширеними факторами, що призводили до збільшення випадків шахрайства, були висока плинність кадрів (32 %), вступ до нових, більш ризикованих ринків (15 %) та складність проданої продукції та наданих послуг (15 %) [1, р. 83].

За кордоном питанням запобігання шахрайству у сфері надання туристичних послуг приділяється особлива увага. На наш погляд, науковий інтерес становить дослідження Н.В. Ревіної та А.В. Ростокінського, які, розробляючи досвід віктимологічної профілактики шахрайству за кордоном, акцентували увагу на таких напрямках: а) орієнтація громадян на самозахист від різних шахрайських посягань, у т.ч. шляхом постійної трансляції по радіо чи телебаченню передач циклу «Поліція радить», поширення інформації про зміни в законодавстві та судовій практиці, створення спеціальних програм попередження шахрайства (ФРН); б) створення асоціацій потерпілих від корисливих посягань (шахрайства включно), проведення спеціальних занять з віктимології в усіх навчальних закладах - від початкової школи до вищів, вироблення навичок поведінки особи у криміногенних ситуаціях, пов'язаних з шахрайством (Англія); психологічна, правова та матеріальна допомога, виплата грошових винагород за надання інформації оперативно-профілактичного значення, вжиття заходів щодо поліпшення життя населення, вдосконалення системи правосуддя та пенітенціарної системи (США); охоронне попередження в роботі з населенням, створення спеціалізованих юридичних і поліцейських науково-дослідних інститутів з проблем запобігання шахрайству, усунення вразливості жертви через її обізнаність з можливими формами та способами прояву шахрайств (Японія) [2, с. 183-184].

Цікавим уявляється американський досвід щодо запобігання шахрайству у сфері надання туристичних послуг. Зокрема, на рівні окремих штатів при офісах прокуратури діють відділи у справах споживачів, які після судового розгляду забезпечують процедуру сплати відповідних компенсацій клієнтам, яких ошукали туристичні компанії, при цьому досягаються досить високі та оперативні показники компенсації втрат (наприклад, у 2016 р. у штаті Нью-Джерсі 227 клієнтам туристичної компанії «Crown Travel Service» була сплачена компенсація у сумі 525 тис. доларів США, що покрило 65 % понесених ними витрат) [3]. Крім цього, у США існує державна реєстрація та обов'язкове ліцензування діяльності у сфері надання туристичних послуг (зокрема, у 1977 р. штат Айова став першим, де була запроваджена така практика). Американський фахівець у галузі туристичної індустрії Джон Френей застерігає щодо п'яти поширених форм шахрайства при наданні туристичних послуг: 1) знижка у туристичних клубах, яка доступна тільки для їх членів; 2) пропозиція стати туристичним агентом; 3) неточні ціни; 4) наявність власності з певною формою спільного володіння чи прав користування; 5) пожертвування поза бізнесом [4].

Британський дослідник Максін Кларк пропонує три прості кроки для того, щоб не стати жертвою шахрайства при бронюванні туристичних поїздок в Інтернеті: а) перевірте, чи є туристична компанія членом АВТА (Асоціація британських агенцій з подорожей) на сайті цієї організації; б) переконайтеся, що у Вас є правильні туристичні документи, що саме Ваше ім'я зазначено в них, що є відповідне підтвердження, чеки, дані; в) з'ясуйте, чи захищена фінансово Ваша

подорож, якщо туристична компанія виходить з бізнесу, при цьому більшість туристичних угод, що надаються членами АВТА, є захищеними [5]. Позитивним, на нашу думку, є й китайський досвід. Наприклад, у Положенні про управління туристичними агентствами 2003 р., станом на 24.11.2015 р., вироблено чимало слушних заходів, покликаних убезпечувати клієнтів від вчинення представниками туристичних організацій шахрайських посягань щодо них: 1) усі туристичні агентства мають відповідні класи, повинні протягом двох місяців пройти державну реєстрацію, отримати операційну ліцензію, сплатити гарантійний депозит, вжити інших необхідних процедур; 2) мінімально необхідні суми для уставного капіталу у туристичних агентствах мають в межах від 3 до 25 млн. (у NT доларах); 3) особа, не може обіймати посаду засновника, член ради директорів, керівника, менеджера або акціонера, якщо вона була засуджена за участь в організованій злочинній діяльності, шахрайство розтрату тощо [6].

Запобіжний вплив на шахрайство у сфері індустрії туризму можна справляти й шляхом запровадження окремої кримінальної відповідальності за певні прояви «туристичного» шахрайства. Зокрема, Міністерство культури РФ пропонує внести до КК статтю, яка б карала за: а) незаконну туристичну діяльність - ведення бізнесу при відсутності відомостей про компанію в єдиному реєстрі, при цьому реєстр туроператорів має вести Ростуризм (якщо туркомпанія заподіяла велику шкоду третім особам - туристам чи організаціям, то покаранням є штраф до 300 тис. рублів або обов'язкові роботи на строк до 240 год; за те саме діяння, але поєднане з отриманням доходу в особливо великому розмірі, передбачається штраф до 1 млн. рублів або позбавлення волі на строк до 3 років); б) умисне невиконання зобов'язань перед туристами (покаранням в останньому випадку може бути позбавлення волі на строк до 10 років, якщо злочин вчинено в особливо великих розмірах) [7].

Викладені вище положення демонструють, що за кордоном існують різноманітні напрями та механізми запобігання шахрайству у сфері надання туристичних послуг - від віктимологічних і до нормативних, від регулятивних і до заохочувальних тощо. Проте, на нашу думку, початковим моментом для Української держави має бути проведення комплексного кримінологічного дослідження зазначеного вище виду шахрайства та вироблення програми (стратегії) запобігання йому.

Список використаних джерел:

1. Kroll Global Fraud Report: Vulnerabilities on the Rise (Annual Edition 2015/16). - N.Y., Kroll, 2015. - 86 p.
2. Ревина Н. В. Опыт зарубежных стран в развитии виктимологической профилактики мошенничества / Н. В. Ревина, А. В. Ростокский // Бизнес в законе. - 2010. - № 1. - С. 182-185.
3. Lynn Kathleen. Travelers get \$525,000 in restitution in tour fraud / Kathleen Lynn [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.northjersey.com/news/business/travelers-get-525-000-1.1518780>.
4. Frenaye John. Top 5 travel scams - Travel / John Frenaye [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.nbcnews.com/id/6867582/ns/travel-travel/t/top-travel-scams/#.Vzxn8zWLSM8>.
5. Clarke Maxine. Three ways to avoid fraud when booking travel online / Maxine Clarke [Електронний ресурс]. - Режим доступу :

<http://www.holidayextras.co.uk/about-us/news-events/avoid-online-fraud.html>.

6. Regulations Governing Travel Agencies / Tourism Bureau, M.O.T.C. Republic of China (Taiwan) / Amended and promulgated in accordance with Jiao Lu Fa No. 092B000046, on May 30, 2003 [Электронный ресурс]. - Режим доступа :

http://admin.taiwan.net.tw/law/law_d_en.aspx?no=9&d=120.

7. Христофоров Валерий. Мошенникам из турфирм может грозить до 10 лет тюрьмы / Валерий Христофоров [Электронный ресурс]. - Режим доступа :

<http://www.aif.ru/society/1329617>.